

Philip Kerr

De schaduw van de stilte

Deel 11 met Bernie Gunther

ISBN 978-90-225-7666-3
ISBN 978-94-023-0597-5 (e-book)
NUR 330

Oorspronkelijke titel: *The Other Side of Silence*
Vertaling: Jan Pott
Omslagontwerp: Wil Immink Design
Omslagbeeld: iStock
Zetwerk: Mat-Zet bv, Soest

© 2016 by Thynker, Ltd.
All rights reserved.
© 2016 voor de Nederlandse taal: Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Jane, voor alle gelukkige jaren

Liefde richtte mij te gronde, en ik ben opnieuw verwekt uit
leegte, duisternis en dood, uit zaken die niet zijn.

John Donne, 'A nocturnal upon St. Lucy's Day'

De Franse Riviera 1956

Gisteren heb ik geprobeerd een einde aan mijn leven te maken.

Niet zozeer omdat ik dood wilde, maar omdat ik wilde dat de pijn ophield. Elisabeth, mijn vrouw, heeft me een tijdje geleden verlaten en ik mis haar erg. Dat was een van de oorzaken van de pijn, en een belangrijke oorzaak, moet ik toegeven. Zelfs na een oorlog waarin meer dan vier miljoen Duitse soldaten zijn gesneuveld, is het moeilijk een Duitse vrouw te veroveren. Maar de pijn werd natuurlijk ook veroorzaakt door de oorlog zelf en door wat me destijds is overkomen, en daarna in krijgsgevangenkampen van de Sovjets. Dat werpt misschien een bizar licht op mijn poging tot zelfdoding, als je in ogenschouw neemt hoe moeilijk het was om niet dood te gaan in Rusland, maar in leven blijven is voor mij altijd meer een gewoonte geweest dan een bewuste keuze. Ik ben louter uit koppigheid jaren in leven gebleven onder het regime van de nazi's. Dus vroeg ik me op een mooie ochtend in de lente af: waarom maak ik er geen einde aan? Voor een Pruisische liefhebber van Goethe zoals ik was het bijna onmogelijk om op die vraag een zuiver antwoord te geven. Bovendien vond ik het leven niet meer zo fantastisch, hoewel ik in alle eerlijkheid niet kan beweren dat het dat ooit is geweest. De dag van morgen en het lange, lange lege jaar dat erop zal volgen hebben me nog maar weinig te

bieden, zeker hier aan de Franse Rivièra. Ik was alleen, ik liep tegen de zestig en ik had werk in een hotel dat ik slapend zou kunnen uitvoeren, al sliep ik tegenwoordig niet zo veel. Ik voelde me meestal ellendig. Ik woonde ergens waar ik niet thuishoorde en het voelde aan als een koude hoek in de hel, dus het was nu niet bepaald zo dat ook maar iemand die van een mooie zonnige dag kon genieten de donkere wolk die mijn gezicht was zou missen.

Dat alles pleitte voor de dood, maar daarnaast was het ook de komst van een hotelgast. Een gast die ik herkende, maar liever niet had herkend. Ik zal zo meer over hem vertellen, maar ik moet eerst uitleggen waarom ik er nog steeds ben.

Ik ging naar de garage onder mijn kleine appartement in Villefranche, sloot de deur en wachtte in de auto met draaiende motor. Koolmonoxidevergiftiging is niet zo erg. Je doet gewoon je ogen dicht en gaat slapen. Als de motor niet was afgeslagen, of misschien was de benzine gewoon op, zou ik er nu niet meer zijn. Ik bedacht dat ik het een andere keer nog eens zou proberen als de zaken er niet op vooruit zouden gaan en als ik een betrouwbaardere auto zou kopen. Maar ik zou ook naar Berlijn kunnen terugkeren, net als mijn vrouw, waarmee ik hetzelfde zou bereiken. Zelfs vandaag de dag is het even gemakkelijk om daar aan je eind te komen als het altijd is geweest, en ik denk dat als ik zou teruggaan naar de voormalige Duitse hoofdstad, het niet lang zou duren voordat iemand zo vriendelijk zou zijn om mijn plotselinge overlijden te organiseren. Er zijn er genoeg die het op me gemunt hebben, en allemaal om goede redenen. Toen ik in Berlijn woonde is het me, zowel toen ik politiemann was als in de tijd dat ik dat niet was, gelukt om vrijwel iedereen tegen me in het harnas te jagen, met uitzondering misschien van de Britten. Maar toch, ik mis die stad heel erg. Ik mis natuurlijk het bier, en de worst.

Ik mis het om geen politieman meer te zijn in de tijd dat de Berlijnse politie nog iets goeds te betekenen had. Maar ik mis vooral de mensen die even zuur zijn als ik. Zelfs Duitsers hebben een hekel aan Berlijners, en meestal is die hekel wederkerig. Berlijners houden van niemand. Dat geldt in het bijzonder voor de vrouwen, wat hen op de een of andere manier alleen maar aantrekkelijker maakt voor een simpele ziel zoals ik. Er is niets aantrekkelijker voor een man dan een mooie vrouw die het werkelijk niets kan schelen of hij leeft of dood is. Ik mis vooral de vrouwen. Er waren zo veel vrouwen. Ik denk aan de goede vrouwen die ik heb gekend – en nogal wat slechte vrouwen ook – die ik nooit meer zal zien, en dan begin ik soms te huilen, en vandaar is het maar een heel korte tocht naar de garage en de verstikkingsdood, zeker als ik heb gedronken. En dat is eigenlijk bijna altijd als ik thuis ben.

Als ik geen zelfmedelijden heb, speel ik bridge of lees ik boeken over bridgen, wat veel mensen op zich een goede reden zouden vinden om de hand aan jezelf te slaan. Maar ik vind het een verkwikkend spel. Bridgen helpt me mijn geest scherp te houden en zorgt ervoor dat ik aan iets anders denk dan thuis – en al die vrouwen natuurlijk. Als ik erop terugkijk lijkt het wel of veel van hen blond waren, en dat niet alleen omdat ze Duits waren, of bijna Duits. Nogal laat in mijn leven ben ik erachter gekomen dat er een soort vrouwen is tot wie ik me aangetrokken voel, die je de verkeerde soort zou kunnen noemen, en maar al te vaak is daar een haarkleur bij betrokken die voor iemand als ik onheil voorspelt. Een hang naar een levensgevaarlijke partner en seksueel kannibalisme komen veel meer voor dan je zou denken, al is het dan bij spinners gebruikelijker. Kennelijk beoordeelt het vrouwelijke geslacht meer de voedingswaarde van de mannelijke partner dan diens kwaliteiten bij het produceren van nageslacht. En

dat is zo ongeveer de samenvatting van mijn hele persoonlijke leven. Ik ben zo vaak levend opgegeten dat ik het gevoel heb dat ik een wezen ben met acht benen, al zijn er daar nu misschien maar drie of vier van over. Als inzicht stelt het niet veel voor, ik weet het, en zoals ik al zei, het doet er nu niet zo veel meer toe, maar zelfs als het je laat in je leven overkomt, moet een zekere mate van zelfbewustzijn beter zijn dan helemaal geen zelfbewustzijn. Dat zei mijn vrouw tenminste altijd tegen me.

Zelfbewustzijn heeft voor haar in ieder geval wel gewerkt: ze werd op een ochtend wakker en besepte hoezeer ze zich verveelde met mij en hoe teleurgesteld ze in me was, en in ons nieuwe leven in Frankrijk, en keerde de volgende dag terug naar huis. Ik kan niet zeggen dat ik haar dat kwalijk neem. Het is haar nooit gelukt om Frans te leren, ze heeft het eten nooit leren waarderen, of zelfs maar leren genieten van de zon, terwijl dat toch het enige is hier wat gratis is en in overvloed aanwezig. In Berlijn weet je tenminste altijd waarom je je ellendig voelt. Daar draait het om bij de *Luft* in Berlijn; dat is een poging jezelf weg te fluiten uit de neerslachtigheid. Hier, aan de Riviera, zou je verwachten, heeft het leven alles te bieden om opgewekt een deuntje te fluiten en niet terneergeslagen te zijn, en op de een of andere manier lukte dat mij wel, terwijl zij er niet langer tegen kon.

Ik denk dat ik me vooral zo ellendig voelde omdat ik me doodverveelde. Ik mis mijn oude leven als detective. Ik zou er heel wat voor overhebben om het oude Polizeipräsidium op de Alexanderplatz nog eens binnen te lopen – voor zover ik weet hebben de zogenaamde Oost-Duitsers, dat wil zeggen de communisten, het gesloopt – en de trap op te gaan naar mijn bureau bij de Mordkommision. Dezer dagen ben ik conciërge bij het Grand-Hôtel du Cap-Ferrat in Saint-Jean.

Dat is net zoiets als politiemann, als je denkt dat een politiemann iemand is die het verkeer regelt, en ik kan het weten. Het is precies vijfendertig jaar geleden dat ik voor het eerst een uniform droeg, als verkeersagent op de Potsdamer Platz. Maar ik ken de hotelwereld al van lang geleden. Toen de nazi's net de macht hadden gegrepen, ben ik een tijdje huisdetective geweest in het beroemde Adlon Hotel in Berlijn. Als conciërge doe je heel ander werk. Je maakt reserveringen voor restaurants, je boekt taxi's en boten, je coördineert kruiers en jaagt prostituees weg – wat overigens minder gemakkelijk is dan het lijkt; ze zeggen dat tegenwoordig alleen Amerikaanse vrouwen het zich kunnen veroorloven eruit te zien als een prostituee – en je helpt achterlijke toeristen op weg die niet kunnen kaartlezen en geen Frans spreken. Heel zelden tref je een onhandelbare gast of wordt er iets gestolen, en ik droom ervan dat ik de plaatselijke Sûreté moet bijstaan bij het oplossen van een reeks spectaculaire juwelendiefstallen zoals ik die heb gezien in *To Catch a Thief* van Alfred Hitchcock. Meer dan een droom is het natuurlijk niet. Ik peins er niet over om de lokale politie te helpen, niet omdat ze Frans zijn – al zou dat op zich een goede reden zijn – maar omdat ik hier opereer met een vals paspoort, en niet zomaar een vals paspoort, maar een paspoort dat mij is verstrekt door Erich Mielke, die tegenwoordig plaatsvervangend hoofd is van de Stasi, de Oost-Duitse binnenlandse veiligheidsdienst. Dat is het soort vriendendienst waaraan een fors prijskaartje hangt en ik verwacht dan ook dat hij op zekere dag nog een keer komt opdagen om mij te laten betalen. Dat zal dan wel de dag zijn dat ik weer op reis moet. Vergeleken met mij was de Vliegende Hollander even honkvast als de Rots van Gibraltar. Ik vermoed dat mijn vrouw hiervan op de hoogte was, want zij kende Mielke ook, en beter dan ik hem kende.

Ik heb geen flauw idee waar ik naartoe zou gaan, al heb ik gehoord dat Noord-Afrika Duitsers die op een opsporingslijst staan goedgezind is. Om de twee dagen vaart er een schip van de Fabre-lijn tussen Marseille en Marokko. Dat is precies het soort dingen dat een conciërge behoort te weten, al is het veel waarschijnlijker dat er onder de gefortuneerde gasten van het hotel meer zijn die Algerije zijn ontvlucht dan gasten die ernaartoe zouden willen. Sinds de slachting onder de pieds noirs bij Philippeville vorig jaar verloopt de oorlog tegen de FLN in Algerije niet zo voorspoedig voor de Fransen, en voor zover ik weet wordt de kolonie tegenwoordig met hardere hand geregeerd dan ooit in de tijd dat de nazi's de kolonie overleverden aan de welwillende genade van het Vichy-bevind.

Ik weet niet zeker of de zo moeiteloos knappe man met zijn donkere hardos die ik de dag voordat ik probeerde een einde aan mijn leven te maken zag inchecken in een van de mooiste suites van het hotel op enige opsporingslijst stond, maar hij was zonder twijfel Duits en hij was een crimineel. Al zag hij er even welvarend uit als een bankier of een filmproducent uit Hollywood en sprak hij zo vloeiend Frans dat waarschijnlijk alleen ik zou kunnen zeggen dat hij in werkelijkheid een Duitser was. Hij liet zich Harold Heinz Hebel noemen en gaf een adres in Bonn op, maar in werkelijkheid heette hij Hennig, Harold Hennig, en in de laatste maanden van de oorlog was hij kapitein geweest bij de SD. Nu was hij begin veertig. Hij droeg een fijn, lichtgrijs lichtgewichtkostuum dat op maat was gemaakt, en zwarte, met de hand gemaakte schoenen die glommen als een nieuwe centime. Dat soort dingen gaat je opvallen als je bij zoiets als het Grand-Hôtel werkt. Tegenwoordig herken ik een kostuum van Savile Row van de overkant van de lobby. Hij gedroeg zich even zwierig als de zijden

stropdas van Hermès om zijn nek, die hem beter stond dan de strop die hij meer dan verdiend had. Hij beloonde alle kruiers rijkelijk met een tip van een pak bankbiljetten zo dik als een boterham en vanaf dat moment behandelden de jongens hem en zijn Louis Vuitton-bagage met meer zorg dan een krat porselein van Meissen. Heel toevallig had hij de laatste keer dat ik hem had gezien ook nogal waardevolle bagage bij zich, vol kostbaarheden die hij en zijn baas, de Oost-Pruisische *Gau-leiter* Erich Koch, waarschijnlijk hadden buitgemaakt in de stad. Dat was in januari 1945 geweest, tijdens de verschrikkelijke slag om Koningsbergen. Toen ging hij aan boord van het Duitse passagiersschip Wilhelm Gustloff, dat tijdens de daaropvolgende reis werd getroffen door een Russische torpedo, waarbij meer dan negenduizend burgers het leven lieten. Hij was een van de weinige ratten die het zinkende schip levend hadden kunnen ontvluchten, wat des te jammerlijker was omdat hij medeverantwoordelijk was voor de ondergang van het schip.

Als Harold Hennig mij herkende, liet hij dat niet blijken. Gekleed in een zwart jacquet zag al het personeel van het hotel er natuurlijk hetzelfde uit. Dat sowieso, en daarnaast ben ik nu wat zwaarder dan toen, heb ik waarschijnlijk iets minder haar, en heb ik door de zon een lichtbruine tint, die mij volgens mijn vrouw goed staat. Voor iemand die net had geprobeerd een einde aan zijn leven te maken had ik een merkwaardig goede conditie, al zeg ik het zelf. Alice, een van de kamermeisjes op wie ik een oogje heb laten vallen sinds Elisabeth is vertrokken, beweert dat ik me makkelijk zou kunnen uitgeven voor iemand die tien jaar jonger is. Dat is dan maar goed ook, want mijn ziel voelt alsof ik minstens vijfhonderd ben. Mijn ziel zou niet vaker over de rand van de afgrond gekeken kunnen hebben als hij de wandelstok van Dante was geweest.

Harold Hennig keek me recht in de ogen en ik hield zijn blik niet langer vast dan een seconde of twee, langer was niet nodig – als ex-politieman vergeet ik nooit een gezicht, zeker niet dat van een massamoordenaar. Negenduizend mensen – mannen en vrouwen en heel veel kinderen – vormen een goede reden om een gezicht als dat van Harold Heinz Hennig te onthouden.

Maar ik moet toegeven dat het me zeer neerslachtig maakte om hem zo welvarend en kerngezond te zien. Het is tot daaraan toe om te weten dat er mensen zijn zoals Eichmann en Mengele die ongestraft de meest vreselijke misdaden hebben bedreven. Het is heel wat anders als een aantal van de slachtoffers van een misdaad je vrienden waren. Er is een tijd geweest dat ik zou hebben geprobeerd op de een of andere ruwe manier gerechtigheid te bewerkstelligen, maar die dagen liggen ver achter me. Tegenwoordig is wraak iets waarover mijn partner en ik praten aan het einde of misschien het begin van een partij bridge in La Voile d'Or, het enige andere goede hotel in Cap-Ferrat. Ik heb zelfs geen pistool. Als ik er wel een had gehad, zou ik er nu niet meer zijn. Ik kan beter met pistolen omgaan dan met auto's.

Cap-Ferrat is een met dennen begroeid schiereiland tussen Nice en Monaco, dat in zee steekt als het uitgedroogde en vrijwel nutteloze geslachtsorgaan van een oude Franse donjuan – een volstrekt toepasselijke vergelijking, gezien de reputatie van de Franse Rivière als een oord waar hoge ouderdom en vroegrijpe schoonheid hand in verschrompelde hand gaan, meestal naar het strand, naar de winkels, naar de bank en naar bed, zij het niet altijd in een zo betamelijke volgorde. De Rivière doet me vaak denken aan het Berlijn van meteen na de oorlog, al kost vrouwelijk gezelschap er heel wat meer dan een reep chocola of een paar sigaretten. Hier voert geld het hoogste woord, zelfs als er niet meer wordt gezegd dan ‘*voulez vous*’ of ‘*s’il vous plaît*’. De meeste vrouwen geven er de voorkeur aan om de tijd door te brengen met een ouwe snoeper in plaats van met een ideale schoonzoon, al blijken dat verbazend vaak een en dezelfde persoon te zijn. Zeker, als ik wat beter in de slappe was zat zou ik ook op zoek gaan naar een schattig juffertje om te verwennen, voor wie ik mezelf belachelijk kon maken. Ik ben nu achterlijk genoeg om te weten dat ze niet bij mij moeten zijn voor wat ze zoeken aan de Côte d’Azur, tenzij ze de weg willen weten naar Beaulieu-sur-Mer, of de naam van het beste restaurant in Cannes (dat is Da Bouttau), of misschien een paar extra kaartjes voor de Opéra Municipal in Nice. Ouwe, onooglijke snoepers zijn veel gezie-

ne gasten hier in het Grand-Hôtel, maar zijn confrères frequenteren ook het nabijgelegen La Voile d'Or, een klein, elegant hotel dat uitziet over de blauwe lagune van de schilderachtige vissershaven van Saint-Jean-Cap-Ferrat. Deze Franse villa – waarin vroeger het Park Hotel was gevestigd – werd in 1925 gebouwd door de Engelse golfkampioen Captain Powell. Dat verklaart waarschijnlijk de houten putters aan de wanden, tenzij ze toch nog ergens een niet te onderschatten hole hebben in de elegante salon van het hotel. Daar vertoef ik meestal om *gimlets* te drinken en te bridgen met mijn enige drie vrienden, twee keer per week, zonder mankeren.

Ik moet heel eerlijk zijn en toegeven dat de meeste mensen het geen vrienden zouden noemen. Per slot van rekening is dit Frankrijk en daar zijn vrienden dungezaaid, zeker als je een Duitser bent. Bovendien ga je niet bridgen om vriendschappen op te bouwen of zelfs maar in stand te houden, en soms kan het geen kwaad als je zelfs een hekel hebt aan je tegenstanders. Mijn bridgepartner is Antimo Spinola, een Italiaan. Hij is manager in het gemeentelijk casino van Nice. Gelukkig speelt hij veel beter dan ik, wat voor hem minder gelukkig is natuurlijk. Onze gebruikelijke tegenstanders zijn Mr en Mrs Rose, een Engels stel met een kleine villa in de heuvels boven Èze. Ik zou niet willen zeggen dat ik aan beiden een hekel heb, maar ze vormen zo'n typisch Brits echtpaar, vind ik, dat nooit enige emotie toont, zeker niet naar elkaar. Ik heb Siamese vechtvissen gezien die elkaar liefdevoller benaderden. Mr Rose was een vooraanstaand cardioloog in Harley Street in Londen en vergaarde een klein fortuin met het behandelen van een Griekse miljonair voordat hij ging rentenieren in Zuid-Frankrijk.

Spinola zegt dat hij graag met Rose speelt, omdat die weet wat hij moet doen mocht Spinola een hartaanval krijgen,

maar ik ben daar niet zo van overtuigd. Rose drinkt meer dan ik en ik vraag me af of de man wel een hart heeft, terwijl dat me toch een voorwaarde lijkt voor zo'n beroep. Zijn vrouw Julia was zijn receptioniste en verpleegkundige. Ze speelt zonder meer veel beter dan hij, ze heeft gevoel voor de tafel en een geheugen als een olifant, het dier waarop ze het meest lijkt, zij het niet vanwege haar omvang. Ze zou een zeer aantrekkelijke vrouw zijn geweest als haar veel te grote oren niet dwars op haar hoofd stonden. Ze bespreekt nooit de hand die ze zojuist heeft gespeeld, alsof ze Spinola en mij geen tips wil geven hoe we tegen hen zouden moeten spelen.

Goedbeschouwd is dat een voorbeeld dat navolging verdient als het over de oorlog gaat. Wat de mensen hier weten is dat Walter Wolf – dat is de naam die ik gebruik in Frankrijk – kapitein was op het bureau van de intendant-generaal in Berlijn, verantwoordelijk voor de proviandering van het leger. Dat is ook een passend verleden voor iemand die het grootste deel van zijn leven in goede hotels heeft gewerkt. Jack Rose is ervan overtuigd dat hij zich mij kan herinneren van een verblijf in het Adlon Hotel. Ik vraag me wel eens af wat ze zouden denken als ze wisten dat hun tegenstander ooit het uniform heeft gedragen van de SS en een vertrouweling is geweest van mensen als Heydrich en Goebbels.

Ik denk niet dat Spinola erg verbaasd zou zijn als hij erachter zou komen dat ik een verborgen verleden heb. Hij spreekt bijna net zo goed Russisch als ik en ik ben er stellig van overtuigd dat hij officier is geweest in het 8ste Italiaanse leger in Rusland, en een van de weinigen is die in 1943 de dans zijn ontsprongen na de catastrofale nederlaag bij de Slag bij Nikolajevka. Natuurlijk praat hij niet over de oorlog. Dat zijn het mooie van briden. Niemand praat eigenlijk ergens over. Het is het ideale spel voor mensen die iets te verbergen hebben.

Ik heb geprobeerd om het Elisabeth bij te brengen, maar ze had niet genoeg geduld voor de oefeningen die ik haar wilde laten doen waarmee ze een betere speler had kunnen worden. Een tweede reden waarom ze het spel niet aardig vond was dat ze geen Engels spreekt – de taal die we bezigen bij het bridgen omdat het de enige taal is die de Roses kennen.

Een dag of twee na de komst van Hennig in het Grand-Hôtel ging ik naar La Voile d'Or om met Spinola en de Roses te bridgen. Zoals gewoonlijk waren zij laat en trof ik Spinola aan de bar aan, met lege ogen starend naar de muur. Hij was terneergeslagen, rookte de ene Gauloise na de andere in zijn korte ebbenhouten sigarettenpijpje en dronk *americano's*. Met zijn donkere, krullende haar, zijn gemoedelijke glimlach en zijn goed ogende gespierde postuur deed hij me altijd een beetje denken aan de filmacteur Cornel Wilde.

‘Wat doe je?’ vroeg ik hem in het Russisch. We spraken Russisch met elkaar om het niet te verleren, omdat er maar zelden Russen naar het hotel of het casino kwamen.

‘Ik geniet van het uitzicht.’

Ik draaide me om en wees naar het terras, en daarachter het uitzicht op de haven.

‘Daar is het uitzicht.’

‘Dat heb ik al eens gezien. Bovendien geef ik de voorkeur aan dit uitzicht. Het herinnert me niet aan dingen waaraan ik liever niet denk.’

‘Ah... Is het zo'n soort dag.’

‘Elke dag is zo'n soort dag hier. Vind je niet?’

‘Tuurlijk. Het leven is klote. Maar dat moet je ze hier in Cap-Ferrat niet vertellen. Ze zouden de teleurstelling niet overleven.’

Hij schudde zijn hoofd. ‘Ik weet alles over teleurstelling, neem dat maar van mij aan. Ik had contact met een vrouw.’